

Wyrok z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 191/05

Niezachowanie pisemnej formy oświadczenia pacjenta wyrażającego zgodę na zabieg operacyjny (art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 226, poz. 1943) nie powoduje nieważności zgody. Skutki niezachowania wymaganej formy określa art. 74 k.c.

Sędzia SN Marek Sychowicz (przewodniczący)

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Teresy M. przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji "W." S.A. w W., Oddział w R., "A." B.P., spółce z o.o. w R. i Krzysztofowi P. o odszkodowanie, zadośćuczynienie i rentę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 kwietnia 2006 r. skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 30 czerwca 2005 r.

oddalił skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w Rzeszowie dokonał zmiany orzeczenia Sądu Okręgowego w Rzeszowie w ten sposób, że zasądził *in solidum* od pozwanych Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji „W.” S.A., Oddział w R., Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „A.”, spółki z o.o. w R. i Krzysztofa P. na rzecz powódki Teresy M. kwotę 3000 zł, oddalając powództwo w pozostałym zakresie, a także oddalając apelację powódki oraz częściowo apelacje pozwanych.

Powódka domagała się zasądzenia na jej rzecz kwoty 150 000 zł tytułem odszkodowania oraz 250 000 zł tytułem zadośćuczynienia i renty w wysokości 800 zł miesięcznie za szkodę, jaką poniosła na skutek rozszerzenia zakresu operacji, której była poddana przez pozwanego Krzysztofa P. w spółce „A.”.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 18 maja 2000 r. u powódki został wykryty mięśniak macicy i lekarz wykonujący badanie zalecił jak najszybsze przeprowadzenie zabiegu. Zięc powódki będący lekarzem wystawił skierowanie do pozwanego niepublicznego zakładu opieki zdrowotnej po uzyskaniu informacji, że w czerwcu u powódki wystąpiło obfite krwawienie. Powódka zgłosiła się w dniu 27 czerwca 2000 r. do pozwanego Krzysztofa P., który po przeprowadzeniu badania i przeanalizowaniu wyników badań USG potwierdził występowanie mięśniaka i poinformował powódkę o konieczności pilnego przeprowadzenia zabiegu. Powódka następnego dnia zgłosiła się do pozwanego Zakładu. Udzielane jej informacje, zarówno w czasie wizyty u pozwanego Krzysztofa P., jak i w szpitalu były nieprecyzyjne. W szczególności powódka nie była w stanie wyrobić sobie zdania co do sposobu przeprowadzenia operacji (metoda laparoskopowa lub tradycyjna), a także co do zakresu operacji (usunięcie macicy czy także jajników). W podpisanych przez powódkę dokumentach (ankieta anestezyjologiczna, zgoda na przyjęcie do szpitala, zgoda na zabieg oraz na przetoczenie krwi) zakres operacji został określony jako „usunięcie macicy”.

W toku operacji powódce usunięto zarówno macicę, jak i przydatki. Po zabiegu przebywała dwie doby w szpitalu, a następnie wypisano ją do domu z zaleceniem, aby w razie złego samopoczucia zgłosiła się do szpitala albo dzwoniła na podany przez pozwanego numer jego telefonu komórkowego. Powódka, mimo złego samopoczucia i wysokiej gorączki, nie skorzystała z tych zaleceń, lecz po kilku dniach leżenia w domu zgłosiła się do Szpitala nr 2 w R., gdzie była leczona.

W tak ustalonym stanie sprawy Sąd Okręgowy uznał za zasadne twierdzenie powódki, że bez jej zgody zostały usunięte przydatki, że nie została ona należycie poinformowana o zabiegu i jego skutkach oraz że wyraziła zgodę tylko na usunięcie macicy. Co do przekonania powódki, że zabieg miał zostać wykonany metodą laparoskopową, to – zdaniem Sądu – nie było podstaw do powzięcia takiego przekonania. Powódce przysługuje roszczenie oparte na art. 19 a ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm.) w związku z art. 448 k.c. wobec pozwanej spółki, a wobec pozwanego lekarza na podstawie art. 445 § 1 k.c. Odpowiedzialność pozwanego Zakładu Ubezpieczeń znajduje podstawę w art. 805 i nast. k.c. Sąd Okręgowy nie uznał natomiast za zasadne roszczenia o rentę. Stwierdził, że usunięcie przydatków nie wpłynęło negatywnie na aktywność zawodową powódki, a jej stan nie może zostać

zakwalifikowany jako wymagający ponoszenia wydatków w rozumieniu szkody majątkowej.

W wyniku apelacji obu stron Sąd Apelacyjny dokonał zmiany zaskarżonego orzeczenia, stwierdzając, że zebrane w sprawie dowody pozwalają na ustalenie, iż powódka była dwukrotnie badana przez Krzysztofa P. Podczas drugiej wizyty w dniu 28 czerwca 2000 r. została poinformowana, że niezbędne jest usunięcie macicy wraz z przydatkami, a po operacji niezbędne będzie stosowanie hormonalnej terapii zastępczej. Podobnej treści informacje zostały jej przekazane w sali przedoperacyjnej, przy czym powódka sprawiała wrażenie, że informacje te zrozumiała i wyraziła zgodę na tak określony zakres zabiegu. Oznacza to, że powódka uzyskała odpowiednią informację i wyraziła zgodę na usunięcie macicy wraz z przydatkami. Odmienna treść pisma zawierającego zgodę powódki na operację nie pociąga za sobą powstania odpowiedzialności pozwanych, gdyż zgoda pacjenta nie zawsze musi być wyrażona na piśmie, wystarczy, gdy jego wola zostanie przejawiona w sposób dostateczny. Sąd Apelacyjny podzielił wyrażony w literaturze pogląd, że art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 226, poz. 1943) zawiera uregulowanie formy pisemnej *ad probationem*. Istnienie zgody można dowodzić zatem wszelkimi środkami dowodowymi, a niezachowanie formy pisemnej nie oznacza braku zgody.

Sąd drugiej instancji uznał natomiast, że powódka poniosła szkodę na skutek nienależytej opieki po dokonanej operacji, gdyż została zbyt wcześnie wypisana ze szpitala; w jej stanie zdrowia powinna być hospitalizowana co najmniej przez cztery doby. Powódka przyczyniła się jednak do powstania szkody w 50%. Pozostałe dolegliwości, w tym dolegliwości w sferze psychicznej, pozostają poza granicami normalnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a wykonanym zabiegiem.

Skarga kasacyjna powódki zawiera zarzut naruszenia art. 34 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 7 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Zdaniem skarżącej, naruszenie wskazanych przepisów nastąpiło przez błędną wykładnię i przyjęcie, że pisemna zgoda pacjenta na zabieg operacyjny jest zastrzeżona jedynie do celów dowodowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty stanowi w art. 32 ust. 1, że lekarz może przeprowadzić badanie lub udzielić

świadczeń zdrowotnych, co do zasady, po wyrażeniu zgody przez pacjenta. Zgodnie z ust. 7 tego artykułu, zgoda może być wyrażona ustnie albo nawet przez takie zachowanie, które w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje na wolę poddania się proponowanym przez lekarza czynnościom medycznym. Ustawa w sposób odrębny reguluje kwestię zgody na zabieg operacyjny albo zastosowanie metody leczenia lub diagnostyki stwarzającą podwyższone ryzyko dla pacjenta. Zgodnie z art. 34 ust. 1, dokonanie zabiegu operacyjnego albo zastosowanie wspomnianej metody diagnostyki lub leczenia jest możliwe po uzyskaniu pisemnej zgody pacjenta. W ustawie nie sprecyzowano, jakie skutki pociąga niezachowanie wymaganej formy wyrażenia zgody przez pacjenta.

Zgoda pacjenta, jak się powszechnie wskazuje, stanowi okoliczność wyłączającą bezprawność naruszenia dobra osobistego, sporny jest natomiast jej charakter prawny. Nie odnosząc się do prezentowanych w doktrynie poglądów, Sąd Najwyższy przyjmuje, że jest to przejaw woli podobny do oświadczenia woli. Na taki charakter zgody wskazują uregulowania zawarte w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty (art. 32 ust. 4, art. 32 ust. 5 oraz art. 34 ust. 4).

Przyjęcie, że zgoda pacjenta na zabieg operacyjny jest przejawem woli podobnym do oświadczenia woli oznacza, iż do tego przejawu woli znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące oświadczeń woli oraz czynności prawnych. W szczególności w grę wchodzi przepisy regulujące skutki złożenia wadliwego oświadczenia woli (art. 82 i nast. k.c.) oraz normujące formę czynności prawnych (art. 73 i nast. k.c.). Wobec nieuregulowania w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty skutków prawnych niezachowania pisemnej formy zgody pacjenta na zabieg operacyjny oraz na zastosowanie metody leczenia lub diagnostyki stwarzającej zwiększone ryzyko dla pacjenta, należy sięgnąć do art. 74 § 1 k.c. Zgodnie z tym przepisem, zastrzeżenie formy pisemnej bez rygoru nieważności ma tylko ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód ze świadków ani dowód z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności, przy czym reguła ta nie ma zastosowania, gdy zachowanie formy pisemnej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków prawnych. Wyjątki od tej reguły przewidziane zostały w art. 74 § 2 k.c.

Jak wskazano, ustawa o zawodzie lekarza i lekarza dentysty nie określa sankcji niezachowania pisemnej formy wyrażenia zgody przez pacjenta lub inne osoby upoważnione do jej wyrażenia (por. art. 32 ust. 2-4 oraz ust. 6 oraz art. 34

ust. 5). Sięgnięcie do przepisów kodeksu cywilnego prowadzi do wniosku, że niezachowanie formy pisemnej pociąga za sobą jedynie ograniczenia dowodowe w toczącym się procesie, nie eliminując skutków prawnych samej zgody. Jako trafne należy zatem ocenić stanowisko Sądu drugiej instancji, a zarzut naruszenia art. 34 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 7 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty za pozbawiony podstaw. Odwołanie się przez skarżącą do wypowiedzianego w doktrynie poglądu odmiennego, przyjmującego nieważność zgody wyrażonej w innej formie niż pisemna, jest niewystarczające. Warto przy tym zauważyć, że pogląd tej treści został sformułowany w doktrynie prawa karnego, a nie prawa cywilnego, a stosunki cywilnoprawne oraz karnoprawne znacznie się różnią.

Wobec tego, że w skardze kasacyjnej nie zostały wskazane jako naruszone inne przepisy, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

